

Lucyna Poniatowska

Uniwersytet Ekonomiczny w Katowicach, Katedra Rachunkowości

WARTOŚĆ GODZIWA I JEJ ZASTOSOWANIE W WYCENIE BILANSOWEJ AKTYWÓW I ZOBOWIĄZAŃ WEDŁUG REGULACJI KRAJOWEGO PRAWA RACHUNKOWOŚCI

Wprowadzenie

Rachunkowość to system, którego głównym zadaniem jest prawdziwe i rzetelne, a co za tym idzie wiarygodne, odzwierciedlenie rzeczywistości gospodarczej jednostki. Informacje na temat sytuacji majątkowej, finansowej i wyniku finansowego przedsiębiorstwa, tworzone w rachunkowości, a prezentowane w jej produkcie, którym jest sprawozdanie finansowe, stanowią i nadal będą stanowić podstawowe źródło danych do podejmowania decyzji przez różnorodnych odbiorców tego sprawozdania. Dlatego rachunkowość jest powszechnie uznawana za międzynarodowy język biznesu. W rachunkowości następuje wartościowy pomiar działalności gospodarczej, stąd też informacje prezentowane w sprawozdaniu finansowym mają charakter pieniężny. W trosce o jak najlepsze i najrzetelniejsze wartościowe odzwierciedlenie rzeczywistości gospodarczej w rachunkowości ciągle trwają dyskusje dotyczące wartościowego pomiaru wartości, czyli wyceny. Wycena jest najważniejszym ogniwem systemu rachunkowości. Jest ona także największym jej problemem. Przełom XX i XXI wieku jest okresem ogromnych, rewolucyjnych zmian w sprawozdawczości finansowej, będących konsekwencją gwałtownych przemian w życiu gospodarczym. Przejawem tych zmian jest wyraźna ewolucja regulacji prawnych rachunkowości, przede wszystkim międzynarodowych, w kierunku wyceny aktywów i zobowiązań według modelu wartości godziwej. Międzynarodowe Standardy Sprawozdawczości Finansowej (MSSF) przewidują obligatoryjne lub fakultatywne zastosowanie wartości godziwej do wyceny bilansowej większości składników aktywów i pasywów, wartość godziwa staje się w regulacjach międzynarodowych podstawowym parametrem wyceny. Świadczy o tym opracowanie nowego MSSF nr 13 *Wycena w wartości godziwej*.

W Polsce podstawowym źródłem prawa regulującym sposób prowadzenia rachunkowości dla większości jednostek jest Ustawa o rachunkowości, obowiąz-

zek stosowania MSSF dotyczy bowiem tylko grup kapitałowych notowanych na regulowanych rynkach UE, dlatego celowe wydaje się przeanalizowanie regulacji dotyczących wyceny w wartości godziwej i zakresu jej zastosowania w krajowym prawie rachunkowości.

Opracowanie poświęcone jest problematyce wartości godziwej jako kategorii wyceny aktywów i zobowiązań oraz zakresowi jej wykorzystania w regulacjach aktualnie obowiązującego krajowego prawa rachunkowości. Celem pracy jest przedstawienie istoty wyceny w wartości godziwej oraz obszarów zastosowania wartości godziwej jako kategorii wyceny w regulacjach krajowych.

1. Proces wyceny w rachunkowości

Wycenę w rachunkowości można określić jako proces przyporządkowania wielkości pieniężnych obiektom lub zdarzeniom powiązanych z przedsiębiorstwem¹. Oznacza ona zbiór zasad, metod, technik i procedur obejmujących ustalenie w jednostkach pieniężnych wartości obiektów, procesów lub zdarzeń związanym z działalnością gospodarczą². Wycena w rachunkowości odnosi się do konkretnych wartości aktywów i pasywów, przychodów i kosztów, w jakich mają one zostać ujęte i wykazane w księgach rachunkowych i sprawozdaniu finansowym jednostki. Ponieważ wpływa ona bezpośrednio na wysokość wyniku finansowego jednostki, jej celem jest prawidłowe określenie wartości. Ze względu na zmienność wartości kategorii ekonomicznych opisujących działalność gospodarczą określonej jednostki³ wycena w rachunkowości dokonywana jest w dwóch momentach⁴:

- w ciągu roku obrotowego,
- na dzień bilansowy.

Wycena w ciągu roku obrotowego, tzw. wycena wstępna, dokonywana jest przy początkowym ujęciu składnika majątku w księgach rachunkowych i opiera się na koszcie historycznym. Przy sporządzaniu sprawozdania finansowego istnieje konieczność urealnienia wartości ustalonych w wyniku wyceny wstępnej, dlatego przeprowadza się drugi rodzaj wyceny, wycenę bilansową. MSSF definiują ten rodzaj wyceny jako „proces zmierzający do ustalenia kwot pieniężnych, w jakich składniki sprawozdania finansowego mają zostać ujęte i wykaza-

¹ E.A. Hendriksen, M.F. van Breda: *Teoria rachunkowości*. Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 2002, s. 489.

² Por. J. Turyna: *Standardy sprawozdawczości finansowej MSSF/US GAAP. Polskie ustawodawstwo*. Difin, Warszawa 2003, s. 191, także A. Mazur: *Wartość godziwa – potencjał informacyjny*. Difin, Warszawa 2011, s. 41.

³ *Prawo bilansowe a prawo podatkowe*. Red. B. Micherda. Difin, Warszawa 2011, s. 17.

⁴ L. Poniatowska: *Metody i modele wyceny bilansowej aktywów i pasywów*. Zeszyty Teoretyczne Rachunkowości, tom 53 (109). Stowarzyszenie Księgowych w Polsce, Warszawa 2009.

ne w bilansie oraz rachunku zysków i strat. Wycena bilansowa odnosi się więc przede wszystkim do rocznego sprawozdania finansowego sporządzanego na koniec roku obrotowego, ale dokonywana jest także w innych sytuacjach, to jest⁵:

- na dzień zakończenia działalności jednostki,
- na dzień poprzedzający zmianę formy prawnej,
- w jednostce przejmowanej na dzień przejęcia jednostki przez inną jednostkę,
- na dzień poprzedzający dzień podziału lub połączenia jednostek, jeżeli w wyniku połączenia powstaje nowa jednostka,
- na dzień poprzedzający dzień postawienia jednostki w stan likwidacji lub upadłości⁶.

W procesie wyceny kluczową kwestią jest parametr wyceny. Ogólnie wycena w rachunkowości opiera się na czterech podstawowych kategoriach (cennach), którymi są⁷:

- cena (koszt) historyczna, czyli cena uzyskania składników majątku w czasie ich nabywania, wytwarzania lub powstania. W zależności od sposobu pozyskania i rodzaju składnika majątku ceną historyczną najczęściej jest cena nabycia, cena zakupu, koszt wytworzenia, wartość nominalna⁸;
- bieżąca cena (koszt) nabycia jest to cena wymiany, aktualna cena (koszt) nabycia składnika majątku, dla aktywów to cena, jaką należałoby zapłacić w chwili obecnej, w przypadku nabywania takiego samego lub równoważnego składnika aktywów, dla zobowiązań jest to kwota wymagana w chwili obecnej do jego uregulowania⁹, bieżąca cena nabycia przyjmuje postać ceny rynkowej, wartości godziwej¹⁰;
- bieżąca cena sprzedaży, czyli wartość realizacji, to w przypadku aktywów cena ich sprzedaży, oznaczająca aktualną kwotę, jaką można by uzyskać przy ich zbyciu w normalnej zaplanowanej transakcji¹¹, jest to także cena sprzedaży netto ustalana w sytuacjach specjalnych, takich jak np. likwidacja przedsiębiorstwa (wartość likwidacyjna)¹², dla zobowiązań są to kwoty, które będą wymagane w momencie ich likwidacji;

⁵ Szerzej: art. 12 ust. 2 Ustawy z dnia 29 września 1994 r. o rachunkowości. Dz.U. 2009, nr 152, poz. 1223 z późn. zm., zwana w dalszej części Ustawą o rachunkowości lub ustawą.

⁶ Szerzej: Ibid.

⁷ A. Mazur: *Wartość godziwa – potencjał informacyjny...*, op. cit., s. 52-53, także *Prawo bilansowe a prawo podatkowe*. Op. cit., s. 17.

⁸ L. Poniatowska: *Metody i modele wyceny...*, op. cit., s. 164.

⁹ Par. 100 *Założenia koncepcyjne. Międzynarodowe Standardy Sprawozdawczości Finansowej (MSSF) 2007*. Stowarzyszenie Księgowych w Polsce, Warszawa 2007.

¹⁰ L. Poniatowska: *Metody i modele wyceny...*, op. cit., s. 165, za M. Gmytrasiewicz, A. Karmańska: *Rachunkowość finansowa*. Difin, Warszawa 2002, s. 34.

¹¹ Par. 100 *Założenia koncepcyjne*.

¹² L. Poniatowska: *Metody i modele wyceny...*, op. cit., s. 166.

- zdyskontowana przyszła cena (koszt) zasobów nabywanych, inaczej zaktualizowana wartość bieżąca, stanowi zdyskontowaną wartość przyszłych wpływów pieniężnych netto, związanych z posiadanymi aktywami lub zaciągniętymi zobowiązaniami¹³.

W praktyce przedstawione ceny przyjmują postać konkretnych parametrów wyceny, takich jak:

- cena nabycia/zakupu,
- koszt wytworzenia,
- cena sprzedaży netto,
- wartość godziwa,
- wartość nominalna,
- kwota wymaganej zapłaty,
- uzasadniona, wiarygodnie oszacowana wartość,
- skorygowana cena nabycia,

a dodatkowo także

- odpisów aktualizujących (w tym z tytułu utraty wartości),
- kursu waluty obcej.

Na tle możliwych do zastosowania zasad i parametrów wyceny ukształtowały się w rachunkowości dwa podejścia do zagadnienia wyceny: podejście historyczne oparte na cenach historycznych i podejście futurystyczne oparte na cenach bieżących. Konsekwencją tych podejść są dwa rodzaje (modele) wyceny bilansowej stosowane aktualnie w regulacjach rachunkowości, to jest:

- wycena oparta na koszcie historycznym (model kosztu historycznego),
- wycena oparta na wartości godziwej (model wartości godziwej).

W modelu kosztu historycznego podstawą wyceny jest koszt historyczny, a więc historyczna cena nabycia, zakupu, koszt wytworzenia itp. W modelu wartości godziwej wycena oparta jest na wartości godziwej.

2. Istota i odmiany wartości godziwej w rachunkowości

Efektom zmian w rachunkowości końca XX i początku XXI wieku jest m.in. wprowadzanie modelu wyceny w wartości godziwej jako równorzędnego do modelu kosztu historycznego modelu wyceny bilansowej. W międzynarodowych regulacjach rachunkowości zauważalne jest wyraźne dążenie do zwiększenia roli wartości godziwej jako parametru wyceny i obejmowanie tą zasadą wyceny coraz to nowych kategorii aktywów i pasywów. Wartość godziwa stała się modną kategorią w rachunkowości¹⁴. Skierowanie się ku wartości godziwej

¹³ Par. 100 *Założenia koncepcyjne*.

¹⁴ M. Rówińska: *Wartość godziwa w rachunkowości finansowej i osłonowej w zakresie instrumentów finansowych*. Uniwersytet Ekonomiczny, Katowice 2011, s. 165.

spowodowane jest przede wszystkim zarzutami odbiorców sprawozdań finansowych o nieprzydatności historycznych danych prezentowanych w sprawozdaniu finansowym. Argumentem za wartością godziwą jest aktualność tej kategorii prezentująca najbardziej zbliżone do rynkowych wartości majątku firmy i poziomu jej zadłużenia na dzień wyceny¹⁵, w opinii wielu użytkowników sprawozdań finansowych i części praktyków i teoretyków rachunkowości to wycena według wartości godziwej najlepiej realizuje funkcję informacyjną sprawozdania finansowego. Jak się jednak okazało na przestrzeni ostatnich lat, wartość godziwa okazała się swoistą pułapką i „zmorą” współczesnej rachunkowości, głównie ze względu na konieczność stosowania szacunków, prawdopodobieństwa i wielu bardzo skomplikowanych metod pomiaru¹⁶. Dlatego też pojawiły się liczne głosy przeciwników tego sposobu wyceny, zgłaszających zastrzeżenia dotyczące jego wiarygodności i użyteczności informacyjnej, jak również dużego subiektywizmu i złożoności. Na tle toczących się dyskusji dotyczących wartości godziwej rodzi się więc pytanie o istotę wartości godziwej.

Definicja wartości godziwej zawarta jest w regulacjach rachunkowości. Według obowiązujących do czasu wejścia w życie nowego MSSF 13 *Wycena w wartości godziwej* definicji przytaczanych w MSSF „wartość godziwa jest to kwota, za jaką dany składnik aktywów mógłby zostać wymieniony, a zobowiązanie wykonane, pomiędzy dobrze poinformowanymi i zainteresowanymi stronami w bezpośrednio zawartej transakcji”¹⁷. Podobnie definiuje wartość godziwą Ustawa o rachunkowości. Standardy amerykańskie US GAAP w wydanym w roku 2006 standardzie SFAS 157 – *Fair Value Measurement* określają wartość godziwą jako cenę, która byłaby otrzymana w przypadku sprzedaży składnika aktywów lub zapłacona w przypadku transferu zobowiązań w zwykłej transakcji między uczestnikami rynku dokonanej w dniu wyceny¹⁸. Definicja ta jest zbieżna z pojęciem wartości godziwej prezentowanym w MSSF 13.

Cechami wspólnymi przytoczonych definicji jest określenie, że wartość godziwa odzwierciedla aktualną wartość składnika aktywów lub zobowiązań, ze wskazaniem, w przypadku SFAS 157 i MSSF 13, w dniu wyceny. Jest to cena możliwa do uzyskania na rynku za taki sam składnik jak wyceniany, jednak wartość ta nie zostaje ustalona w wyniku rzeczywistej transakcji rynkowej, gdyż faktycznie transakcja taka nie ma miejsca¹⁹, stanowi ona więc kwotę hipotetyczną. Nowa definicja wartości godziwej z MSSF 13 i SFAS 157 odnosi także wartość godziwą tylko do ceny sprzedaży, czyli ceny wyjściowej.

¹⁵ M. Kutera, S. Surdykowska: *Kryzysy gospodarcze a wiarygodność sprawozdań finansowych*. Difin, Warszawa 2009, s. 151.

¹⁶ *Ibid.*, s. 151.

¹⁷ Par. 9 MSR 39.

¹⁸ Par. 5 SFAS 157.

¹⁹ A. Mazur: *Wartość godziwa – potencjał informacyjny...*, op. cit., s. 59.

Wartość godziwa jako parametr wyceny, w zależności od rodzaju wycenianych składników majątku i okoliczności wyceny, w praktyce może przyjmować różne formy i odmiany. W literaturze przedmiotu wartości godziwej przypisuje się trzy możliwe formy²⁰:

- ceny wejścia,
- ceny wyjścia,
- wartości użytkowej.

Cena wejścia (nabycia) odzwierciedla warunki cenowe panujące w danej chwili na rynku kupna. Jest to kwota wydatkowana w przypadku nabycia składnika aktywów, dla zobowiązań jest to ich wartość z dnia powstania. Odnosząc ceny wejścia do horyzontu czasowego w okresie przeszłym, cenami wejścia są historyczne ceny nabycia/koszty wytworzenia, w okresie bieżącym ceny odtworzenia, a w okresie przyszłym przewidywane ceny nabycia²¹.

Cena wyjścia odzwierciedla warunki cenowe panujące w danej chwili na rynku sprzedaży. Dla aktywów stanowi ona kwotę możliwą do uzyskania w przypadku ich sprzedaży, dla zobowiązań jest to kwota spłaty długu wierzycielowi. W okresie przeszłym cenami wyjścia są historyczne ceny sprzedaży, w okresie bieżącym – bieżące ceny sprzedaży, a w okresie przyszłym przewidywane ceny sprzedaży²².

Specyficzną formą wartości godziwej jest wartość użytkowa, która nie odzwierciedla warunków rynkowych, lecz uwzględnia informacje dostępne tylko jednostce. W przypadku aktywów wartość użytkowa określa specyficzne dla jednostki korzyści, jakie przewiduje z nich uzyskać, dla zobowiązań szacowane przyszłe wpływy gotówki²³.

W swoim obecnym, niezmiennym brzmieniu, definicja wartości godziwej zawarta w MSSF i Ustawie o rachunkowości odpowiada zarówno cenom wejścia, jak i wyjścia i może przyjmować postać bieżącej ceny nabycia, bieżącej ceny sprzedaży, jak i wartości bieżącej netto, a więc odwołuje się do trzech podstawowych zasad wyceny stosowanych w rachunkowości. Standardy międzynarodowe odrzucają natomiast wartość użytkową jako wartość godziwą przy wycenie bilansowej aktywów ze względu na wątpliwości dotyczące jej wiarygodności. Nowa definicja wartości godziwej z MSSF 13, podobnie jak SFAS 157, odnosi wartość godziwą do ceny sprzedaży (wyjścia). Podkreśla ona także, że cena ta powinna być ustalana z punktu widzenia niezależnego uczestnika rynku (nawet w sytuacji braku aktywne-go rynku), a nie jak dotychczas hipotetycznej strony transakcji²⁴.

²⁰ Ibid., s. 60.

²¹ Ibid., s. 51, 61.

²² Ibid.

²³ Ibid.

²⁴ M. Gawart: *Wartość godziwa – panaceum na całe zło. Rachunkowość sztuka pomiaru i komunikowania*. Red. Pracownicy Katedry Rachunkowości SGH. Oficyna Wydawnicza Szkoły Głównej Handlowej w Warszawie, Warszawa 2011, s. 186.

Interpretacja istoty wartości godziwej i jej definicji świadczy o tym, że wartość godziwa „niejedno ma imię” i nie jest nowym parametrem wyceny w rachunkowości. Przyjmuje ona postać cen ustalanych na aktywnym rynku w wyniku hipotetycznych transakcji rynkowych, dlatego w praktyce może ona przyjmować różne odmiany zarówno cen rynkowych, jak i oszacowanych wartości bieżących²⁵, również regulacje rachunkowości przewidują odmienne źródła wartości godziwej dla różnych składników aktywów i zobowiązań. W związku z tym wydaje się, że nieuzasadnione jest twierdzenie, iż wartość godziwa jest to jedna (pojedyncza) wartość, należy na nią patrzeć raczej jak na koncepcję wyceny pozwalającą na wybór najbardziej odpowiedniego parametru wyceny w zależności od jej celu i okoliczności²⁶.

3. Zakres zastosowania wartości godziwej do wyceny aktywów i zobowiązań w regulacjach krajowego prawa rachunkowości

Regulacje dotyczące wartości godziwej w polskim prawie rachunkowości zawarte są w Ustawie o rachunkowości, rozporządzeniach, jak i Krajowych Standardach Rachunkowości. Pojęcie wartości godziwej określone w art. 28. ust. 6 Ustawy o rachunkowości jest zbieżne z jej dotychczasowymi określeniami w MSSF, różnicą jest określenie przez przepisy ustawy charakteru transakcji jako transakcji rynkowej. Wartość godziwa według regulacji polskiego prawa rachunkowości może odnosić się zarówno do potencjalnych cen sprzedaży, jak i potencjalnych cen kupna, co widoczne jest przy określaniu wartości godziwej w zapisach szczegółowych.

Ze względu na bardzo ogólny sposób definiowania wartości godziwej przepisy Ustawy o rachunkowości precyzują jej postać. I tak, zgodnie z artykułem 28 Ustawy o rachunkowości, za wartość godziwą instrumentów finansowych znajdujących się w obrocie na aktywnym rynku należy przyjąć cenę rynkową pomniejszoną o koszty związane z przeprowadzeniem transakcji, gdyby ich wysokość była znacząca. Cena rynkowa aktywów finansowych posiadanych przez jednostkę oraz zobowiązań finansowych, które jednostka zamierza zaciągnąć, to z kolei zgłoszona na rynku bieżąca oferta kupna, a cena rynkowa aktywów finansowych, które jednostka zamierza nabyć, oraz zaciągniętych zobowiązań finansowych to zgłoszona na rynek bieżąca oferta sprzedaży²⁷. W artykule 44b przepisy Ustawy o rachunkowości wskazują, co należy przyjąć za wartość godziwą dla konkretnych aktywów i zobowiązań spółek przejmowanych. Zapis ten ma także zastosowanie do konsolidacji w przypadku wyceny aktywów netto

²⁵ Ibid.

²⁶ Ibid.

²⁷ Art. 28 ust. 6 Ustawy o rachunkowości.

spółek podporządkowanych. Zgodnie z tym artykułem wartością godziwą jest w szczególności w przypadku²⁸:

- notowanych papierów wartościowych – aktualny kurs notowań pomniejszony o koszty sprzedaży,
- nienotowanych papierów wartościowych – wartość oszacowana, uwzględniająca takie czynniki jak współczynnik cena do zysku i stopa dywidendy porównywalnych papierów wartościowych wyemitowanych przez spółki o podobnych charakterystykach,
- należności – wartość bieżąca (zdyskontowana) kwot wymagających zapłaty, wyznaczona przy odpowiednich bieżących stopach procentowych, pomniejszona o odpisy na należności zagrożone i nieściągalne oraz ewentualne koszty windykacji.
- produktów gotowych i towarów – cena sprzedaży netto pomniejszona o opust marży zysku wynikający z kosztów doprowadzenia przez spółkę przejmującą do sprzedaży zapasu lub znalezienia nabywcy,
- materiałów – aktualna cena nabycia,
- środków trwałych – wartość rynkowa lub ich wartość według niezależnej wyceny, lub gdy nie jest możliwe uzyskanie niezależnej wyceny, aktualna cena nabycia albo koszt wytworzenia, z uwzględnieniem aktualnego stopnia ich zużycia,
- wartości niematerialnych i prawnych – wartość oszacowana, wyznaczona w oparciu o ceny rynkowe takich samych lub podobnych wartości niematerialnych i prawnych,
- zobowiązań – wartość bieżąca (zdyskontowana) kwot wymagających zapłaty, wyznaczona przy odpowiednich bieżących stopach procentowych.

Zapisy te potwierdzają wcześniejsze stwierdzenia, że wartość godziwa nie jest jednorodnym parametrem wyceny i może przyjmować różne formy i odmiany.

Model wartości godziwej zgodnie z regulacjami polskiego prawa rachunkowości wykorzystywany jest do wyceny bilansowej tylko jednej grupy aktywów, to jest inwestycji, oraz do wyceny zobowiązań finansowych. W myśl Ustawy o rachunkowości w przypadku inwestycji jest to równorzędny z modelem kosztu historycznego model wyceny²⁹. Zgodnie jednak z wytycznymi szczegółowymi zawartymi w Rozporządzeniu w sprawie szczegółowych zasad uznawania, metod wyceny, zakresu ujawniania i sposobu prezentacji instrumentów finansowych³⁰ dla większości aktywów finansowych wartość godziwa jest

²⁸ Por. art. 44b ust. 6 Ustawy o rachunkowości.

²⁹ Por. art. 28 ust. 1 pkt 1a, 3 i 5.

³⁰ Rozporządzenie Ministra Finansów z dnia 12 grudnia 2001 r. w sprawie szczegółowych zasad uznawania, metod wyceny, zakresu ujawniania i sposobu prezentacji instrumentów finansowych. Dz.U. nr 149, poz. 1674 z późn. zm., zwane w dalszej części Rozporządzeniem.

wskazana jako jedyny parametr wyceny. Wyjątek stanowią tutaj aktywa finansowe o charakterze wierzytelnościowym, należące do kategorii: pożyczki udzielone i należności własne oraz aktywa finansowe utrzymywane do terminu wymagalności.

Zastosowanie wartości godziwej do wyceny bilansowej wiąże się z odpowiednim uwzględnieniem skutków dokonywanych przeszacowań. Przeszacowań dokonuje się na dzień bilansowy w celu ustalenia wartości składnika aktywów lub zobowiązań na poziomie wartości godziwej. Skutkiem przeszacowania do wartości godziwej jest wzrost lub spadek wartości wycenianej pozycji oraz powstanie odpowiedniego rodzaju przychodów lub kosztów bądź kapitału z aktualizacji wyceny. Ze względu na różne sposoby odnoszenia skutków przeszacowania do wartości godziwej określony w polskim prawie bilansowym model wartości godziwej może przyjmować różne odmiany.

Zgodnie z Ustawą o rachunkowości, Rozporządzeniem oraz KSR 2 *Utrata wartości aktywów* w zakresie długoterminowych aktywów finansowych obowiązuje zasada kapitałowo-wynikowego odzwierciedlenia skutków korekt ich wartości, to jest konieczność tworzenia kapitału z aktualizacji wyceny, w przypadku braku kapitału korekty wartości odnoszone są wynikowo. Właściwymi kategoriami wynikowymi dla aktywów finansowych są koszty oraz przychody finansowe. Korekty do wartości godziwej krótkoterminowych aktywów finansowych oraz niefinansowych inwestycji odnoszone są bezpośrednio na wynik finansowy poprzez koszty czy też przychody finansowe dla krótkoterminowych aktywów finansowych, a dla inwestycji niefinansowych pozostałych przychodów bądź kosztów operacyjnych. W przypadku przeszacowania aktywów netto jednostki przejmowanej przy łączeniu oraz spółek podporządkowanych przy konsolidacji sprawozdań finansowych skutki przeszacowania do wartości godziwej odnosi się kapitałowo.

Podsumowanie

Zachodzące w regulacjach prawnych rachunkowości zmiany w obszarze wyceny aktywów i zobowiązań, związane przede wszystkim z wprowadzaniem wartości godziwej jako powszechnego parametru wyceny i próbą zastąpienia modelu kosztu historycznego modelem wartości godziwej, powodują wiele dyskusji w środowisku rachunkowców. Wybór odpowiedniego sposobu wyceny aktywów i zobowiązań ma bowiem swoje skutki sprawozdawcze i wpływa bezpośrednio na wartości prezentowane w sprawozdaniu finansowym, głównie na wynik finansowy. Koncepcja wyceny w wartości godziwej, pozornie prosta i jak najbardziej właściwa, a w rzeczywistości skomplikowana, niejednorodna, związana z szacunkami, przewidywaniem, rodzi wiele zastrzeżeń i wywołuje liczne kontrowersje.

Analizując regulacje polskiego prawa rachunkowości dotyczące wykorzystania wartości godziwej w wycenie bilansowej aktywów i pasywów można stwierdzić, że zakres zastosowania tego parametru wyceny jest znacznie węższy niż w regulacjach MSSF. Dominującym modelem wyceny określonym w Ustawie o rachunkowości jest ciągle model kosztu historycznego. Według tego modelu można wyceniać wszystkie składniki aktywów i zobowiązań, model wartości godziwej jako alternatywny ma zastosowanie do wyceny bilansowej tylko jednej grupy aktywów, a mianowicie inwestycji. W przypadku zobowiązań według wartości godziwej wycenia się zobowiązania finansowe oraz niektóre rezerwy na zobowiązania. Wartość godziwa jako parametr wyceny jest wykorzystywana natomiast do wyceny aktywów netto spółki przejmowanej, przy łączeniu spółek i do wyceny aktywów i zobowiązań spółek podporządkowanych na dzień objęcia kontroli, współkontroli i wywierania znaczącego wpływu przez spółkę nadrzędną.

Obserwując tendencje w zakresie wyceny w międzynarodowym prawie rachunkowości można wyciągnąć wniosek, że zmiany dotyczące poszerzenia obszarów wykorzystania wartości godziwej jako parametru wyceny w polskich regulacjach są nieuniknione i są tylko kwestą czasu. Rodzi się jednak pytanie, czy będą to zmiany w dobrym kierunku?

Literatura

- Gawart M.: *Wartość godziwa – panaceum na całe zło. Rachunkowość sztuka pomiaru i komunikowania*. Red. Pracownicy Katedry Rachunkowości SGH. Oficyna Wydawnicza Szkoły Głównej Handlowej w Warszawie, Warszawa 2011.
- Gmytrasiewicz M., Karmańska A.: *Rachunkowość finansowa*. Difin, Warszawa 2002.
- Hendriksen E.A., van Breda M.F.: *Teoria rachunkowości*. Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 2002.
- Kutera M., Surdykowska S.: *Kryzysy gospodarcze a wiarygodność sprawozdań finansowych*. Difin, Warszawa 2009.
- Mazur A.: *Wartość godziwa – potencjał informacyjny*. Difin, Warszawa 2011.
- Międzynarodowe Standardy Sprawozdawczości Finansowej (MSSF) 2007*. Stowarzyszenie Księgowych w Polsce, Warszawa 2007.
- Poniatowska L.: *Metody i modele wyceny bilansowej aktywów i pasywów. Zeszyty Teoretyczne Rachunkowości*, tom 53 (109). Stowarzyszenie Księgowych w Polsce, Warszawa 2009.
- Prawo bilansowe a prawo podatkowe*. Red. B. Micherda. Difin, Warszawa 2011.
- Rozporządzenie Ministra Finansów z dnia 12 grudnia 2001 roku w sprawie szczególnych zasad uznawania, metod wyceny, zakresu ujawniania i sposobu prezentacji instrumentów finansowych. Dz.U. nr 149, poz. 1674 z późn. zm.

Rówińska M.: *Wartość godziwa w rachunkowości finansowej i osłonowej w zakresie instrumentów finansowych*. Uniwersytet Ekonomiczny, Katowice 2011.

Ustawa o rachunkowości z dnia 29 września 1994 r. Dz.U. 2009, nr 152, poz. 1223 z późn. zm.

SFAS 157, <http://www.fasb.org/pdf/fas157.pdf>

FAIR VALUE AND ITS USED IN MEASUREMENT OF ASSETS AND LIABILITIES ACCORDING POLISH ACCOUNTING REGULATIONS

Summary

The article deals with the issue of fair value and its used in measurement of assets and liabilities. It describes the essence, forms and varieties of fair value, and areas of its application in the valuation of assets and liabilities according polish accounting regulations.